

طراحی و اعتبارسنجی الگوی بررسی نقش سوگیری شناختی مدیران بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

بهاره جمشیدی نوید

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

دکتر مهرداد قنبری^۱

استادیار گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

دکتر بابک جمشیدی نوید

استادیار گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

دکتر کیوان کاکابرایی

دانشیار گروه روانشناسی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

(تاریخ دریافت: ۲۶ دی ۱۴۰۱؛ تاریخ پذیرش: ۸ خرداد ۱۴۰۲)

هدف از این تحقیق بررسی تاثیر نقش سوگیری شناختی مدیران است. پژوهش حاضر، از نوع توصیفی و به لحاظ هدف از نوع کاربردی-توسعه‌ای و از لحاظ گردآوری داده، میدانی محسوب می‌شود. جامعه آماری در بخش کیفی شامل خبرگان به تعداد ۱۱ نفر و در بخش کمی شامل مدیران شرکت‌های بورس اوراق بهادار از سال ۱۴۰۰-۱۳۹۶ می‌باشد. تعداد کل شرکت‌ها بر اساس آمار دریافت شده ۱۰۵ شرکت است که از میان آن‌ها تعداد ۵۰ شرکت به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها مصاحبه و پرسشنامه بوده و با استفاده از روش تحلیل کیفی داده بنیاد و حداقل مربعات جزئی، داده‌های پژوهش تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد مولفه‌های سرمایه فکری، فعالیت‌های ذهنی ناخودآگاه و سبک‌های تصمیم‌گیری بر سوگیری شناختی مدیران تاثیرگذارند. همچنین مولفه‌های سوگیری شناختی مدیران، فرایندهای ارزیابی شناختی اولیه و ثانویه و سوگیری اطلاعات منفی نیز بر توانمندسازی مدیران تاثیرگذارند. در نهایت نشان داده شد که توانمندسازی مدیران منجر به ارزیابی عملکرد می‌شود.

واژه‌های کلیدی: سوگیری شناختی مدیران، ارزیابی عملکرد، بورس اوراق بهادار تهران، رویکرد آمیخته.

¹ mehrdadghanbari@gmail.com

مقدمه

بازار سرمایه و بورس اوراق بهادار یک بازار اصلی در اقتصاد هر کشور است که در آن وجود اندک و پس انداز مردم در راستای اجرای طرح‌های بزرگ سرمایه‌گذاری به کار گرفته می‌شود. اهمیت شناخت و تحلیل عوامل موثر بر عملکرد شرکت‌های فعال در این حوزه بسیار زیاد است. مدیران شرکت‌های پذیرفته شده در بورس باید بتوانند عوامل محیطی و درون‌سازمانی را به گونه‌ای هدایت کنند که بتوانند هدف‌های متصور برای شرکت‌های پذیرفته شده در بازار بورس را محقق سازند [۹]. بنابراین مدیران، نقشی اساسی در عملکرد شرکت‌های فعال در بورس بازی می‌کنند [۶]. مدیران می‌توانند به‌طور استراتژیک بر عملکرد شرکت‌های بورس اثرگذار باشند. براساس مفاهیم کلاسیک اقتصاد، انتظار می‌رود که هیئت مدیره و مدیران ارشد این شرکت‌ها به صورت عقلانی عمل کنند. همچنین با رویکردی مبتنی بر اطلاعات بر شفافیت عملکرد مالی و غیرمالی و بهبود کیفیت عملکرد پایدار تاثیرگذار باشند [۳].

در دو دهه اخیر بسیاری از مفروضات اقتصادی و مالی در زمینه عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار به چالش کشیده شده است [۲۱]. یکی از این مفروضات «منطقی بودن» مدیران و ذی‌نفعان این حوزه است بطوریکه مطالعات نشان می‌دهد بسیاری از تصمیم‌ها و پیامدهای آن تحت تاثیر نگرش‌ها و فاکتورهای روانی شکل می‌گیرد [۸]. شرایط مبهم آتی و اشتباه‌های شناختی که در روان‌شناسی انسان ریشه دارد موجب می‌شود انتظارات، تصمیم‌گیری و قضاوت مدیران در این عرصه با سوگیری‌های شناختی همراه شود. سوگیری شناختی در واقع نوعی از آسیب‌پذیری شناختی در پردازش اطلاعات به شمار می‌آید [۷]. سوگیری شناختی، میزان بروندهای عملکرد را کمتر از میزان واقعی آن نشان می‌دهد. این ویژگی رفتاری با پیش‌بینی یک رویداد منفی یا ادراک تهدید در افراد ظاهر می‌شود. مدیرانی که دارای اختلال‌های اضطرابی و سوگیری شناختی هستند، پیامدهای منفی را فراتر از افراد به‌هنجار برآورد می‌کنند که این می‌تواند عملکرد آنها را به صورتی منفی تحت‌تاثیر قرار دهد [۲]. سوگیری شناختی یکی از موضوع‌های بسیار مهم در حوزه مالی رفتاری است که خطاهای سرمایه‌گذاران و تصمیم‌گیران شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار را تبیین می‌کند. این مساله از بعد فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی قابل بررسی است. چنین سوگیری‌هایی سبب عدم کارایی، از بین رفتن ثروت و بروز حباب قیمتی در بازار می‌گردند. تداوم چنین موردی مانع از این می‌شود که سرمایه‌های موجود به بخش‌های سودآور صنعت انتقال بیابند و به بخش‌های کم‌بازده یا زیان‌ده سوق داده خواهند شد [۲]. نکته بسیار مهم این است که سوگیری‌های شناختی به مدیران و سرمایه‌گذاران عام خلاصه نشده و حتی افراد حرفه‌ای نیز در زمان تصمیم‌گیری در سرمایه‌گذاری به این سوگیری‌ها دچار می‌شوند و رفتارهای غیرعقلانی از آنها بروز می‌کند. از اصلی‌ترین نتایج آن، کاهش بهره‌وری بازار و عدم توانایی در بهره‌برداری منابع موجود به شکلی مطلوب می‌باشد [۴]. در مجموع سوگیری‌های شناختی سبب می‌شود تا مدیران بازار سرمایه به پذیرش مطالب و پردازش موضوع‌های آسان (عقلانیت نسبی) گرایش پیدا کنند [۱۷]. در چنین شرایطی ریسک‌پذیری به شدت به صورتی منفی تحت‌تاثیر قرار می‌گیرد و سبد سهام با تنوع بسیار کم تشکیل می‌شود. توهم کنترل بر

رویدادها و تمرکز بر آنها و عدم توجه به خطاها، فرصت یادگیری را از مدیران بازار سرمایه سلب می‌کند [۱۴].

مدیران و صاحبان کسب و کار باید با شناسایی سوگیری‌های شناختی از تصمیم‌گیری‌های نادرست جلوگیری کنند. در این راستا اقتصاد رفتاری با بررسی شیوه تصمیم‌گیری مدیران با استفاده از بینش در زمینه‌های روانشناسی، قضاوت، تصمیم‌گیری و اقتصاد می‌تواند پاسخی ارائه دهد. آگاهی از سوگیری شناختی می‌تواند به مدیران در ارتقای اثربخشی سازمانی کمک کند [۱۶]. به‌طور کلی می‌توان گفت سوگیری شناختی نقش مهمی در تصمیم‌گیری مدیران و به تبع آن عملکرد شرکت‌ها دارد. از سوی دیگر عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار در جذب سرمایه و تامین منافع ذی‌نفعان کلیدی آن اهمیتی حیاتی دارد. با این وجود در هیچ یک پژوهش‌ها به‌طور مستقیم به بررسی تاثیر نقش سوگیری شناختی مدیران بر شاخص‌های عملکرد پرداخته نشده است. مطالعه حاضر در راستای پوشش این خلاء پژوهشی با هدف ارائه الگویی برای بررسی نقش سوگیری شناختی مدیران در شرکت‌های موجود در بورس اوراق بهادار تهران انجام شد. این پژوهش بر آن است به این پرسش کلیدی پاسخ دهد که سوگیری شناختی مدیران بر ابعاد مختلف عملکرد مالی و غیرمالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران چه تاثیری دارد؟ به همین دلیل مطالعه تدوین الگویی برای بررسی نقش سوگیری شناختی مدیران بر عملکرد شرکت‌ها می‌تواند ضروری و با اهمیت تلقی شود.

مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

سوگیری شناختی

«سوگیری شناختی»^۱ یک الگوی نظام‌مند از انحراف در شیوه اندیشه است که می‌تواند به خطاهایی در قضاوت و تصمیم‌گیری منجر شود. این انحراف‌ها بیشتر به شکل‌ها و فرم‌های گوناگونی نمایان می‌شوند که با مدل‌های تصمیم‌گیری منطقی مورد انتظار، تفاوت دارند. به عبارت دیگر برخلاف آنچه انتظار می‌رود تصمیم‌گیری همیشه به صورت منطقی انجام نمی‌شود و با انحراف‌ها و خطاهایی همراه است [۱۳]. این مفهوم روان‌شناختی نخستین بار توسط کانمن و تورسکی^۲ به سال ۱۹۷۶ به حوزه بازارهای سرمایه راه یافت. آنها با ارائه نظریه چشم‌انداز، انواع سوگیری‌های شناختی سرمایه‌گذاران در بازارهای سرمایه را شناسایی و معرفی کردند. پس از آنها شیلر^۳ به سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۱۵ در رشته مطالعات متعددی به مفهوم‌سازی سوگیری شناختی در بازار سرمایه پرداخت. از دیگر افراد صاحب‌نظر و پیشگام در این زمینه

^۱ Cognitive bias

^۲ Kahneman & Tversky

^۳ Shiller

می‌توان به بونت و تالر^۱ (۱۹۸۷) و ساموئلسون^۲ (۱۹۸۸) اشاره کرد که مفاهیم رفتاری را وارد حوزه سرمایه‌گذاری کردند [۱۵].

سوگیری شناختی نوعی از برتری گزینی در توجه و پردازش محرک‌های محیطی تعریف می‌شود. این جهت‌گیری یکی از اصلی‌ترین خطاهای شناختی است [۱۸]. سوگیری‌های شناختی موجب می‌شوند که انسان سریع‌تر تصمیم بگیرد چرا که اگر فرد مجبور باشد هر متغیر را در هر زمان تحلیل نماید، مغز دچار اضافه‌بار می‌شود [۲۵]. به همین دلیل فرد می‌کوشد تا کوتاه‌ترین و سریع‌ترین روش پاسخگویی را انتخاب کند. چنین رویه رفتاری سبب بروز خطاها و اشتباه‌هایی در تصمیم‌گیری توسط افراد می‌شود که می‌تواند پیامدهای مخرب و منفی زیادی را به همراه بیاورد [۲۳].

عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار

عملکرد شرکت‌های فعال در بورس ملاک اصلی سرمایه‌گذاران برای خرید سهام و مشارکت در سرمایه‌گذاری در این شرکت‌ها است. این شرکت‌ها از بخش‌های فعال در بازارهای مالی هستند. از زمان ایجاد نخستین شرکت سرمایه‌گذاری در سال ۱۹۲۴ در آمریکا تاکنون، این بازارها در جهان رشد چشمگیری را شاهد بوده‌اند [۱۰]. سرمایه‌گذاران با مزایا و محدودیت‌های این شرکت‌ها آشنایی دارند اما این امر موجب نمی‌شود که به صورت کامل به آنها اعتماد کنند و عملکرد آنها را مورد پایش قرار ندهند [۲۶].

هدف اولیه این شرکت‌های بورسی، حداکثر کردن بازده دارایی‌های تحت مدیریتشان در طول زمان است. اینکه چقدر در رسیدن به این هدف از حیث اثربخشی عملیات موفق بوده‌اند و یا در صورت رسیدن به آن، از حیث کارایی برنامه‌ها چگونه به آن رسیده‌اند، از مسائل بسیار مهم پیش روی سرمایه‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان در بازارهای سرمایه است [۲۹]. شرکت‌های بورسی با مهارت‌ها و ویژگی‌هایی که دارند اقدام به مدیریت ریسک نموده و امکان حذف ریسک غیرسیستماتیک و کاهش ریسک سیستماتیک را فراهم می‌کنند [۲۴]. در حال حاضر، یکی از مهمترین مسائل مالی شرکت‌های بورسی، اندازه‌گیری عملکرد آنها می‌باشد [۳۲].

با استناد به نقش تاثیرگذار شرکت‌های بورسی در محیط رقابتی بازار و استقبال سرمایه‌گذاران بازارهای مختلف از شرکت‌های مذکور، عملکرد شرکت‌های بورسی برای دو گروه اهمیت زیادی دارد؛ گروه اول سرمایه‌گذارانی هستند که برای یافتن محلی مناسب برای سرمایه‌گذاری می‌باشند. دوم سرمایه‌گذارانی که در یک یا چند شرکت سرمایه‌گذاری کرده‌اند و می‌خواهند اطلاع یابند که آیا کار صحیحی انجام داده‌اند یا خیر [۱۱]. لذا ارزیابی عملکرد شرکت‌های مذکور از این حیث حائز اهمیت است که سرمایه‌گذاران بتوانند درباره نگهداری سهام، خرید سهام و فروش سهام شرکت‌های بورسی در زمان استاندارد تصمیمات مهم را اتخاذ نمایند [۲۸].

¹ Bondt & Thaler

² Samuelson

پیشینه پژوهش

هریستوف^۱ و همکاران (۲۰۲۲) مطالعه‌ای با عنوان سوگیری‌های شناختی در اجرای سیستم مدیریت عملکرد: استراتژی رفتاری برای حمایت از فرآیندهای تصمیم‌گیری مدیران انجام داده‌اند. سوگیری‌های شناختی مکرر، همراه با تأثیرات قابل توجه، در اولین و استراتژیک‌ترین مراحل اجرای تصمیم‌گیری مدیران ظاهر شدند. نویسندگان یک نقشه راه برای حمایت از انتقال شرکت به منظور ادغام استراتژی رفتاری در اجرای سیستم مدیریت عملکرد با هدف دستیابی به عملکرد مناسب اقتصادی و کارآمد ایجاد کردند [۲۳]. آنتونی^۲ و همکاران (۲۰۱۹) نیز به پژوهشی تحت عنوان ارزیابی عملکرد مالی هفت شرکت شیمیایی هند به ارائه برنامه‌های کاربردی در مدیریت پرداختند. یافته‌ها حاکی از آن است سیستم‌های نوین مدیریتی، از سوگیری شناختی مدیران متاثر شده است [۱۳].

نیکولاو^۳ (۲۰۱۹) در پژوهشی با نام بین رابطه مدیریت منابع انسانی دانش‌محور و نوآوری با نقش میانجی سرمایه فکری به این نتایج دست یافتند که سرمایه فکری نقش میانجی را در ارتباط میان مدیریت منابع انسانی و نوآوری سازمانی دارد. همچنین میان رابطه مدیریت منابع انسانی و نوآوری رابطه معناداری وجود دارد [۲۷]. چن^۴ و همکاران (۲۰۱۷) نیز به بررسی ارتباط بین سرمایه فکری، عملکرد مالی و ارزش بازار در تایوان پرداختند. نتایج پژوهش نشان از تأثیر مثبت سرمایه فکری بر عملکرد مالی و تأثیر مثبت سرمایه فکری بر ارزش بازار داشت [۱۹]. خوشکار و نخعی (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای به بررسی ارتباط هیئت مدیره با عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که بین اندازه هیئت مدیره و عملکرد شرکت ارتباط مثبتی وجود داشته و بین عملکرد شرکت و استقلال هیئت مدیره ارتباط مثبتی وجود ندارد [۷]. سعادت و همکاران (۱۴۰۰) نیز مطالعه‌ای تحت عنوان سوگیری شناختی در رفتار سرمایه‌گذاران انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که سوگیری‌های شناختی تحت شرایطی با نوسان کم، کاهش یافته و رفتار سرمایه‌گذاران کمتر از سوگیری‌های شناختی تأثیر می‌پذیرد [۹]. نوروش و حیدری (۱۴۰۰) نیز به ارزیابی عملکرد مدیریت پرداختند. دستاوردهای آنها نشان داد از بین ۴ صنعت انتخابی، تنها ۲ صنعت مدیریت عملکرد مطلوبی داشته‌اند [۱۲]. چمنی و همکاران (۱۳۹۸) نقش سوگیری‌ها شناختی بر عقلانیت تصمیم‌گیری اقتصادی را بررسی کردند. این مطالعه گامی اولیه در راستای نمایش نقش چشم‌گیر روان‌شناسی و شناخت بر تصمیم‌گیری اقتصادی را نشان می‌دهد و همانند آن چه بنیان‌گذاران اقتصاد بیان کرده بودند بر جای خالی روان‌شناسی در پیش‌بینی و تبیین یافته‌های اقتصادی تأکید کند [۶]. تهرانی و همکاران (۱۳۹۷) نیز در مطالعه‌ای به شناسایی سوگیری‌های سرمایه‌گذاران در بازار پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که سوگیری‌های شناختی شامل: اعتماد، تعدیل،

¹ Hristov

² Anthony

³ Nikolaou

⁴ Chen

خوداسنادی، نمایندگی، محافظه‌کاری، حسابداری ذهنی، ابهام‌گزیزی، شکل‌دهی، رویدادهای اخیر، خودکنترلی، اثر وضعی و سوگیری‌های عاطفی هستند [۱۵]. ابراهیمی و اسماعیل‌زاده (۱۳۹۴) به مطالعه سوگیری‌های شناختی در قضاوت حرفه‌ای حسابرسی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد در سوگیری‌های شناختی، نقش عوامل فرایند تصمیم‌گیری در این میان بیشتر از همه مورد توجه بوده است. سوگیری شناختی به تمایل افراد برای ارتکاب سیستماتیک خطاهای قضاوتی در زمان تصمیم‌گیری اشاره دارد. خطاهای قضاوتی، اغلب نتیجه رفتارهای مکاشفه‌ی ذهنی یا میانبرهای پردازش اطلاعات است که در فرآیند تصمیم‌گیری بشری جای گرفته‌اند. ده‌ها نوع از سوگیری‌های شناختی توسط روانشناسان شناسایی و دسته‌بندی گردیده است که برخی از آن‌ها در محاورات روزانه نیز استفاده می‌شود. لکن در حسابرسی برخی از آنها اهمیت بیشتری می‌یابد [۱۱].

روش‌شناسی پژوهش

نوع تحقیق: مطالعه حاضر از منظر هدف، یک پژوهش کاربردی-توسعه‌ای محسوب می‌شود که با هدف طراحی و اعتبارسنجی الگوی بررسی نقش سوگیری شناختی مدیران بر عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران انجام شده است. از منظر روش و بازه زمانی گردآوری داده‌ها نیز یک پژوهش توصیفی است که با شیوه پیمایش مقطعی انجام شده است.

جامعه و نمونه: در بخش کیفی شامل خبرگان فعال در شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران هستند که در این زمینه دارای تحصیلات حداقل کارشناسی ارشد و تجربه کاری حداقل ۱۰ سال می‌باشند. بخش کمی نیز شامل شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشند. برای انتخاب افراد نمونه جامعه آماری، از نمونه‌گیری چند مرحله‌ای استفاده شده است و با اعمال مراحل ذیل و روش نمونه‌گیری غربالگری (حذف سیستماتیک)، حجم نمونه مشخص گردید:

عضویت شرکت در دوره پژوهش (۱۴۰۰-۱۳۹۶) در بورس باشد. سال مالی شرکت منتخب منتهی به اسفند هر سال باشد. شرکت منتخب در طی دوره انجام پژوهش، سال مالی خود را تغییر نداده باشد. شرکت منتخب از سازمان‌های سرمایه‌گذاری و بانک‌های کشور نباشد.

با توجه به موارد فوق، جامعه آماری شامل ۵۰ شرکت است. بر این اساس، حجم نمونه آماری با توجه به ضوابط زیر انتخاب شده است:

شرکت جزء سازمان واسطه‌گری مالی، سازمان سرمایه‌گذاری، سازمان پولی، بانکی و هلدینگ نباشند. پایان سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند باشد. اطلاعات مالی شرکت در دوره مورد مطالعه در دسترس باشد. با توجه به موارد ذکر شده تعداد کل سازمان‌ها بر اساس آمار دریافت شده ۱۰۶ شرکت است که از میان آن‌ها تعداد ۵۰ شرکت به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها: جهت جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است.

تحلیل داده‌ها: در این پژوهش از روش کیفی داده بنیاد و روش حداقل مربعات جزئی و نرم‌افزار Smart PLS استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

جهت ارائه مدل پژوهش از دیدگاه ۱۱ نفر از خبرگان استفاده شد. از منظر جنسیت ۶ نفر مرد و ۵ نفر زن هستند. از منظر سنی ۱ نفر کمتر از ۳۵ سال، ۴ نفر بین ۳۵ تا ۴۵ سال و ۶ نفر بیش از ۴۵ سال سن دارند. از نظر تحصیلی ۴ نفر کارشناسی ارشد و ۷ نفر دکتری دارند. در نهایت از نظر سابقه کاری، ۶ نفر بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۵ نفر بیش از ۲۰ سال سابقه کاری دارند.

در بخش کمی نیز از دیدگاه ۵۰ نفر از مدیران استفاده شده است. از نظر جنسیت ۱۲ نفر (۲۴٪) زن و ۳۸ نفر (۷۶٪) مرد بودند. از نظر وضعیت استخدامی ۲۰ نفر (۴۰٪) از قراردادی، ۱۰ نفر (۲۰٪) رسمی آزمایشی و ۲۰ نفر (۴۰٪) نیز رسمی قطعی بودند. از نظر تحصیلات ۲ نفر (۴٪) کاردانی، ۱۲ نفر (۲۴٪) کارشناسی، ۲۱ نفر (۴۲٪) کارشناسی ارشد و ۱۵ نفر (۳۰٪) نیز دکتری داشتند. از نظر سابقه کاری ۲۳ نفر (۴۶٪) بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۲۷ نفر (۵۴٪) نیز بیش از ۲۰ سال سابقه داشتند.

در مرحله ابتدایی پژوهش و پیش از شروع مصاحبه، شش سوال باز در نظر گرفته شد. در مرحله کدگذاری باز ۲۰۶ کد شناسایی گردید. در ادامه، کدگذاری محوری به‌عنوان دومین مرحله تجزیه و تحلیل در نظریه‌پردازی داده بنیاد انجام شد. در این مرحله از کدگذاری، ارتباط سایر طبقه‌ها با طبقه محوری در شش بعد قابل تحقق است که عبارت است از پدیده محوری، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و اقدامات و پیامدها [۳۰]. با ملاحظات انجام شده به ۶ بعد، ۸ مقوله اصلی و ۴۰ مقوله فرعی دست پیدا شد. شاخص‌های مدل سوگیری شناختی مدیران مستخرج از مصاحبه‌ها به روش گراند تئوری در جدول ۱ ارائه شده است.

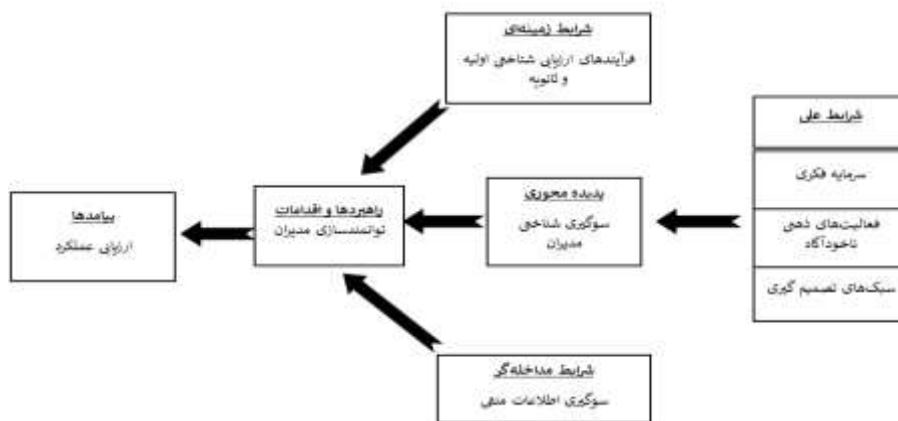
جدول ۱. شاخص‌های الگوی پژوهش

ابعاد	مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
پدیده محوری	سوگیری شناختی مدیران	۱. انحرافات ذهنی مدیر در هنگام تصمیم‌گیری
		۲. اعتماد به نفس کاذب مدیران
		۳. اشتباهات ادراکی مدیران
		۴. محافظه‌کاری مدیران
		۵. نقطه کور تعصب
		۶. ادراک گزینشی
شرایط زمینه‌ای	فرآیندهای ارزیابی شناختی اولیه و ثانویه	۷. استرس‌زایی موقعیت
		۸. کنترل نمودن موقعیت
		۹. قابلیت تغییر موقعیت
		۱۰. مقصر شناخت خود در موقعیت
		۱۱. مقابله نمودن با موقعیت

ابعاد	مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
شرایط علی	سرمایه فکری	۱۲. سنجش میزان دشواری موقعیت
		۱۳. غلبه بر موقعیت چالش‌زا
		۱۴. سرمایه انسانی
		۱۵. سرمایه ساختاری
		۱۶. سرمایه زیرساخت
		۱۷. سرمایه مشتری
		۱۸. رخداد خطاهای ذهنی
فعالیت‌های ناخودآگاه ذهنی		۱۹. نتیجه‌نگری
		۲۰. اعتقادگرایی
		۲۱. نوآوری‌گرایی
		۲۲. سبک عقلایی
سبک‌های گیری تصمیم		۲۳. سبک شهودی
		۲۴. سبک وابستگی
		۲۵. سبک فوری
		۲۶. سبک اجتنابی
		۲۷. عدم آگاهی از سوگیری و خطای شناختی خود
شرایط مداخله‌گر	سوگیری اطلاعات منفی	۲۸. تصمیم‌گیری با نخستین اطلاعات به دست آمده
		۲۹. عدم توجه به اطلاعات مثبت بورسی
		۳۰. اثرپذیری از اطلاعات منفی محیطی
		۳۱. عدم تمرکز بر همه اطلاعات بورسی
		۳۲. افزایش مهارت تفکر خلاق
		۳۳. تغییر استراتژی‌های مدیریتی در بورس
راهبردها و اقدامات	توانمندسازی مدیران	۳۴. افزایش انگیزه و اعتماد به نفس
		۳۵. مشارکت و تیم‌سازی صحیح
		۳۶. ارزش افزوده بازار
پیامد	ارزیابی عملکرد	۳۷. ارزش افزوده اقتصادی تعدیل شده
		۳۸. ارزش افزوده اقتصادی

ابعاد	مقوله های اصلی	مقوله های فرعی
		۳۹. ارزش افزوده نقد
		۴۰. کاهش خطای تصمیم گیری مدیریت

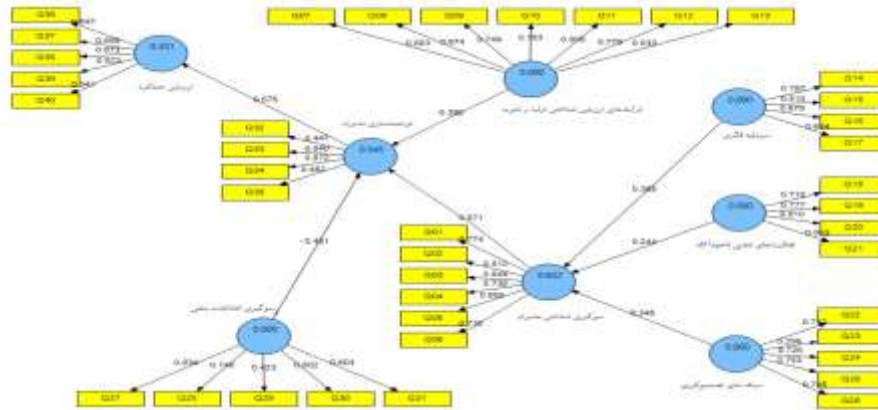
بر اساس نتایج جدول مذکور، در شکل زیر الگوی پارادایمی پژوهش ارائه شده است:

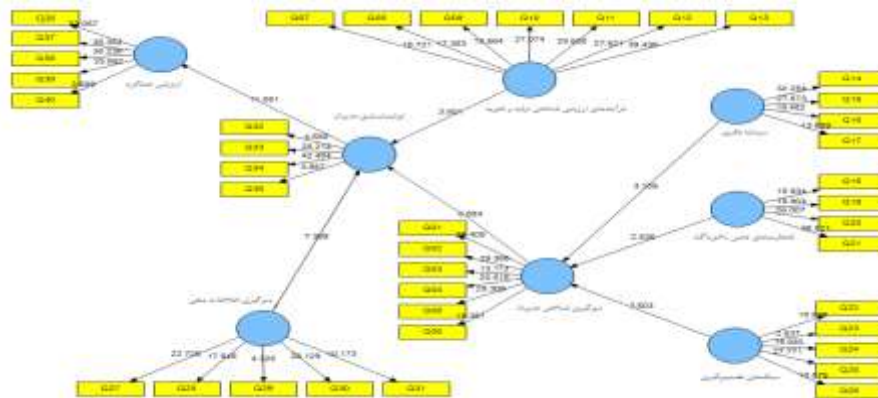
شکل ۱. الگوی پارادایمی پژوهش

بر اساس الگوی مذکور مشخص است که مولفه های سرمایه فکری، فعالیت های ذهنی ناخودآگاه و سبک های تصمیم گیری بر سوگیری شناختی مدیران تاثیر گذارند. همچنین مولفه های سوگیری شناختی مدیران، فرایندهای ارزیابی شناختی اولیه و ثانویه و سوگیری اطلاعات منفی نیز بر توانمندسازی مدیران تاثیر گذارند. در نهایت توانمندسازی مدیران منجر به ارزیابی عملکرد می شود.

پس از ارائه الگوی پژوهش، جهت اعتبارسنجی از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) استفاده شد. مدل ساختاری نهایی پژوهش در شکل ۲ نمایش داده شده است. در این مدل که خروجی نرم افزار Smart PLS است خلاصه نتایج الگوی پژوهش در حالت تخمین استاندارد ارائه شده است. آماره t و مقدار بوت استرپینگ برای سنجش معناداری روابط نیز در شکل ۳ آمده است.

شکل ۲. تکنیک حداقل مربعات جزئی مدل کلی پژوهش (تخمین استاندارد)

شکل ۳. تکنیک حداقل مربعات جزئی مدل کلی پژوهش (معناداری)

نتایج مندرج در شکل ۲ و ۳ نشان می‌دهد بارعاملی در تمامی موارد از ۰/۵ بیشتر بوده و آماره تی نیز از ۱/۹۶ بیشتر است. بنابراین سازه‌ها به درستی موردسنجش قرار گرفته‌اند. روابط بین سازه‌های اصلی با عنوان مدل درونی (بخش ساختاری) شناخته می‌شود. مدل بیرونی (اندازه‌گیری) براساس سه شاخص روایی همگرا، پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ مورد ارزیابی قرار گرفت. خلاصه نتایج ارزیابی برازش مدل اندازه‌گیری در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. ارزیابی برازش بخش اندازه‌گیری الگوی پژوهش

سازه‌های اصلی	AVE	پایایی ترکیبی (CR)	آلفای کرونباخ
توانمندسازی مدیران	۰/۵۱۷	۰/۷۶۲	۰/۸۰۲
سویگیری اطلاعات منفی	۰/۵۲۸	۰/۸۱۹	۰/۷۲۱
ارزیابی عملکرد	۰/۶۰۴	۰/۸۷۷	-۸۱

ارائه مدل احتمال وقوع پولشویی بر مبنای ویژگی های...

۳۷.

۰/۸۴۶	۰/۸۸۷	۰/۵۶۷	سوگیری شناختی مدیران
۰/۷۳۱	۰/۸۳۲	۰/۵۵۵	سرمایه فکری
۰/۷۹۸	۰/۸۶۸	۰/۶۲۳	فعالیت‌های ذهنی ناخودآگاه
۰/۷۸۷	۰/۸۰۲	۰/۵۶۶	سبک‌های تصمیم‌گیری
۰/۸۷۷	۰/۹۰۵	۰/۵۷۷	فرآیندهای ارزیابی شناختی اولیه و ثانویه

(منبع: یافته‌های پژوهش)

با توجه به جدول ۲، میانگین واریانس استخراج شده (AVE) بزرگتر از ۰/۵ است، بنابراین روایی همگرا تایید و به دلیل آنکه آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی تمامی متغیرها بزرگتر از ۰/۷ می‌باشد، از نظر پایایی تمامی متغیرها مورد تایید هستند. همچنین خلاصه نتایج آزمون روابط میان سازه‌های اصلی در جدول ۴ آمده است.

جدول ۳. خلاصه نتایج آزمون روابط میان سازه‌های اصلی

نتیجه	آماره t	ضریب تاثیر	رابطه
تایید	۳/۱۰۵	۰/۳۵۸	سرمایه فکری ← سوگیری شناختی مدیران
تایید	۲/۵۳۵	۰/۲۴۴	فعالیت‌های ذهنی ناخودآگاه ← سوگیری شناختی مدیران
تایید	۳/۵۰۳	۰/۳۴۵	سبک‌های تصمیم‌گیری ← سوگیری شناختی مدیران
تایید	۹/۶۸۴	۰/۵۷۱	سوگیری شناختی مدیران ← توانمندسازی مدیران
تایید	۳/۸۰۱	-۴۸	فرآیندهای ارزیابی شناختی اولیه و ثانویه ← توانمندسازی مدیران
تایید	۷/۳۹۹	۰/۴۸۱	سوگیری اطلاعات منفی ← توانمندسازی مدیران
تایید	۱۱/۰۵۱	۰/۵۷۵	توانمندسازی مدیران ← ارزیابی عملکرد

(منبع: یافته‌های پژوهش)

برازش مدل درونی (ساختاری) بر اساس ضریب تعیین^۱ (R^2)، شاخص ارتباط پیش‌بین^۲ (Q^2)، اندازه اثر^۳ (F^2) و شاخص نیکویی برازش (GOF) ارزیابی گردید. خلاصه نتایج ارزیابی برازش بخش ساختاری مدل در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. ارزیابی برازش بخش ساختاری الگوی پژوهش

GOF	اندازه اثر (F2)	ارتباط پیش‌بین (Q2)	ضریب تعیین (R2)	قدرت پیش‌بینی مدل
-----	-----------------	---------------------	-----------------	-------------------

¹ Coefficient of determination

² Predictive relevance

³ Effect size

۰/۵۳۲	۰/۱۷۷	۰/۲۱۲	۰/۵۴۵	توانمندسازی مدیران
	۰/۲۵۵	-	-	سوگیری اطلاعات منفی
	-	۰/۱۸۳	۰/۳۳۱	ارزیابی عملکرد
	۰/۳۸۶	۰/۳۲۷	۰/۶۲۲	سوگیری شناختی مدیران
	۰/۲۶۳	-	-	سرمایه فکری
	۰/۳۶۸	-	-	فعالیت‌های ذهنی ناخودآگاه
	۰/۲۱۸	-	-	سبک‌های تصمیم‌گیری
	۰/۴۳۴	-	-	فرآیندهای ارزیابی شناختی اولیه و ثانویه

(منبع: یافته‌های پژوهش)

از شاخص ضریب تعیین (R^2) و شاخص ارتباط پیش‌بین (Q^2) برای سنجش قدرت پیش‌بینی مدل استفاده شد. این دو شاخص برای متغیرهای درون‌زا محاسبه می‌شوند. ضریب تعیین (R^2) معیاری است که بیانگر میزان تبیین متغیرهای وابسته الگو است بنابراین هرچه بیشتر باشد، بهتر مدل است. سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به ترتیب نشان‌دهنده برازش ضعیف، متوسط و قوی است [۲۰]. ضریب تعیین سازه‌های پژوهش بالای ۰/۶ است. ضریب تعیین سازه سوگیری شناختی مدیران جهت نیل به ارزیابی عملکرد ۰/۳۳۱ بدست آمده است که نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل توانسته‌اند ۳۳٪ از تغییرات این سازه را تبیین کنند. چنانچه شاخص ارتباط پیش‌بین مثبت باشد نیز قابلیت پیش‌بینی مدل مطلوب است [۲۲]. نتایج نشان می‌دهد قدرت پیش‌بینی مطلوب است. یکی از شاخص‌های قدیمی شاخص GOF است که توسط تننهاوس^۱ و همکاران (۲۰۰۴) ابداع گردید [۳۱]. وتزل^۲ و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نموده‌اند [۳۲]. این شاخص با استفاده از میانگین هندسی شاخص R^2 و میانگین شاخص‌های اشتراکی قابل محاسبه است. شاخص GOF برابر ۰/۵۳۲ بدست آمده است بنابراین مدل از برازش مطلوبی برخوردار است.

نتیجه‌گیری و بحث

هدف از این پژوهش طراحی و اعتبارسنجی الگوی بررسی نقش سوگیری شناختی مدیران بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. براساس نتایج پژوهش مشخص گردید، ضریب تاثیر و آماری تی سرمایه فکری بر سوگیری شناختی مدیران به ترتیب به میزان ۰/۳۵۸ و ۳/۱۰۵ به دست آمده و این مهم تایید کننده تاثیرگذاری سرمایه فکری بر سوگیری شناختی مدیران می‌باشد. در نتایج مطالعه سعادت و همکاران (۱۴۰۰) نیز این مهم مورد تایید قرار گرفته و با نتایج پژوهش حاضر همسو است. همچنین نشان داده شد ضریب تاثیر و آماری تی فعالیت‌های ذهنی ناخودآگاه بر سوگیری

¹ TenenHouse

² Wetzless

شناختی مدیران به ترتیب به میزان ۰/۲۴۴ و ۲/۵۳۵ به دست آمده و این مهم تایید کننده تاثیرگذاری فعالیت های ذهنی ناخودآگاه بر سوگیری شناختی مدیران می باشد. در نتایج مطالعه نوروش و حیدری (۱۴۰۰) نیز این نتیجه به اثبات رسیده و با نتایج پژوهش حاضر هماهنگ است. دستاوردهای پژوهش نشان داد ضریب تاثیر و آماری تی سبک های تصمیم گیری بر سوگیری شناختی مدیران به ترتیب به میزان ۰/۳۴۵ و ۳/۵۰۳ به دست آمده و این مهم تایید کننده تاثیرگذاری سبک های تصمیم گیری بر سوگیری شناختی مدیران می باشد. در نتایج مطالعه هاوکینز و همکاران (۲۰۲۱) نیز به سبک های عمومی تصمیم گیری مدیران اشاره شده و از این منظر با نتایج پژوهش حاضر هماهنگ می باشد. براساس نتایج پژوهش مشخص گردید، ضریب تاثیر و آماری تی سوگیری شناختی مدیران بر توانمندسازی مدیران به ترتیب به میزان ۰/۵۷۱ و ۹/۶۸۴ به دست آمده و این مهم تایید کننده تاثیرگذاری سوگیری شناختی مدیران بر توانمندسازی مدیران می باشد. در نتایج مطالعه هریستوف و همکاران (۲۰۲۲) نیز توانمندسازی مدیران مورد بررسی قرار گرفته و از این منظر با نتایج پژوهش حاضر سازگار است. همچنین نشان داده شد ضریب تاثیر و آماری تی فرآیندهای ارزیابی شناختی اولیه و ثانویه بر توانمندسازی مدیران به ترتیب به میزان ۴۸- و ۳/۸۰۱ به دست آمده و این مهم تایید کننده تاثیرگذاری منفی فرآیندهای ارزیابی شناختی اولیه و ثانویه بر توانمندسازی مدیران می باشد. در نتایج مطالعه چمنی و همکاران (۱۳۹۸) نیز به مولفه ارزیابی شناختی مدیران اشاره شده و با نتایج مطالعه حاضر هماهنگ است. دستاوردهای پژوهش نشان داد ضریب تاثیر و آماری تی سوگیری اطلاعات منفی بر توانمندسازی مدیران به ترتیب به میزان ۰/۴۸۱ و ۷/۳۹۹ به دست آمده و این مهم تایید کننده تاثیرگذاری سوگیری اطلاعات منفی بر توانمندسازی مدیران می باشد. در نتایج مطالعه کانتارلی و همکاران (۲۰۱۸) نیز به تاثیرگذاری منفی مولفه سوگیری اطلاعات منفی اشاره شده و از این منظر با نتایج پژوهش حاضر همسو است. علاوه بر نتایج مذکور مشخص گردید، ضریب تاثیر و آماری تی توانمندسازی مدیران بر ارزیابی عملکرد به ترتیب به میزان ۰/۵۷۵ و ۱۱/۰۵۱ به دست آمده و این مهم تایید کننده تاثیرگذاری توانمندسازی مدیران بر ارزیابی عملکرد می باشد. در نتایج مطالعه الوانی (۱۴۰۱) نیز به مولفه ارزیابی عملکرد اشاره شده و از این منظر تایید کننده نتایج پژوهش حاضر است. بر اساس نتایج پژوهش نشان داده شد، سوگیری شناختی مدیران بخش مهمی از فرآیند سازمان را تشکیل می دهد. زیرا امری است که بر ساده ترین تا پیچیده ترین امور سازمان ها تاثیرگذار است. بنابراین محور قرار گرفتن سبک های عمومی تصمیم گیری مدیران و فرآیندهای سوگیری شناختی مدیران (اولیه و ثانویه) از عوامل مهم و حیاتی هر واحد اقتصادی به شمار می رود.

براساس نتایج پژوهش، پیشنهادات کاربردی زیر ارائه می گردد:

در خصوص شرایط زمینه ای پیشنهاد می شود مدیران ذی ربط با کسب آگاهی از میزان استرس زایی موقعیت، به کنترل نمودن آن بپردازند و در صورت امکان تغییر موقعیت، آنها باید نسبت به تغییر آن به نفع خود اقدام نموده و خود را در آن موقعیت مقصر ندانند و تا حد امکان با موقعیت مقابله نمایند. همچنین با سنجش میزان دشواری موقعیت نیز می توان بر موقعیت چالش زا غلبه نمود.

در خصوص شرایط علی پیشنهاد می‌شود، با افزایش سرمایه انسانی و سرمایه ساختاری شرکت، به تقویت بعد رقابتی شرکت در بازار پرداخته شود. همچنین سرمایه‌گذاری در بخش زیرساخت‌های شرکت و تقویت آن نیز کمک شایانی به جلب رضایت مشتریان بالفعل و افزایش مشتریان بالفعل می‌نماید. همچنین مدیران مذکور با کاهش رخداد خطاهای ذهنی و نتیجه‌نگری می‌توانند بر ضمیر ناخودآگاه ذهنی خود تسلط یابند. آنچه در این میان به عنوان عاملی تهدیدکننده منجر به بروز سوگیری شناختی مدیران می‌شود، اعتقادگرایی و نوآوری‌گرایی است که باید با استفاده از سبک‌های تصمیم‌گیری مختلف اعم از سبک عقلایی، شهودی، وابستگی، فوری و اجتنابی بر آنها غلبه نمود.

در خصوص شرایط مداخله‌گر پیشنهاد می‌شود با افزایش آگاهی از سوگیری و خطای شناختی خود و عدم تصمیم‌گیری با نخستین اطلاعات به دست آمده، به کاهش سوگیری شناختی مدیران بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بپردازند. مدیران ذی‌ربط با افزایش توجه به اطلاعات مثبت بورسی و عدم اثرپذیری از اطلاعات منفی محیطی، می‌توانند تمرکز خود را بر همه اطلاعات بورسی معطوف نمایند.

در خصوص راهبردها و اقدامات پیشنهاد می‌شود در ابتدا به افزایش مهارت تفکر خلاق خود جهت تغییر استراتژی‌های مدیریتی در بورس بپردازند. همچنین افزایش انگیزه و اعتماد به نفس مدیران نیز در کاهش سوگیری شناختی مدیران بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران کمک شایانی می‌نماید. علاوه بر موارد مذکور پیشنهاد می‌شود با مشارکت و تیم‌سازی صحیح در شرکت، مسیر دستیابی به اهداف مدون خود را تسهیل نمایند. در نهایت و با پیاده‌سازی استراتژی‌های مذکور، پیامدهایی نظیر ارزش افزوده اقتصادی تعدیل شده، ارزش افزوده اقتصادی، ارزش افزوده نقد و کاهش خطای تصمیم‌گیری مدیریت قابل حصول خواهد بود.

فهرست منابع

۱. ابراهیمی، ابراهیم؛ اسماعیل زاده، حجت. (۱۳۹۴). "سوگیری‌های شناختی در قضاوت حرفه‌ای حسابرسی". **مطالعات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، ۴(۱۳)، ۷۴-۸۷.
۲. ارسنجانی، متین؛ زرغام، مجید؛ میرزاحسینی، حسن. (۱۴۰۰). "اثر بخشی تعدیل سوگیری شناختی وابسته به تهدید بر کاهش اضطراب". **راهبردهای آموزش علوم پزشکی**، ۱۴(۶۷)، ۱۳۰-۱۳۸.
۳. باباجانی، سعیده؛ مرتضوی، سعید؛ مهارتی، یعقوب. (۱۳۹۶). "بررسی نقش واسط سوگیری روانشناختی در رابطه بین ابعاد فرهنگ ملی و رفتارهای غیرعقلایی". **پژوهشنامه مدیریت اجرایی**، ۹(۱۷)، ۸۱-۱۰۳.
۴. بزرگی، حمید؛ امامی، مریم. (۱۴۰۱). "تاثیر ساختار مالکیت و ویژگی‌های هیئت مدیره بر عملکرد پایداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". **رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری**، ۶(۸۵)، ۱۷۷۷-۱۷۹۳.

۵. تهرانی، رضا؛ باباجانی، سعیده؛ مرتضوی، سعید؛ مهارتی، یعقوب. (۱۳۹۷). "شناسایی عمده ترین سوگیری های سرمایه گذاران در بازار سرمایه ایران با استفاده از روش فراتحلیل". **علوم مدیریت ایران**، ۱۲(۴۵)، ۸۱-۱۱۳.
۶. چمنی، رضا؛ باقریان، فاطمه؛ شکری، امید؛ (۱۳۹۸)، "نقش سوگیری ها شناختی بر عقلانیت تصمیم گیری اقتصادی تحت ریسک در میان دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی"، **نشریه روانشناسی شناختی**، دوره: ۷، شماره: ۱صص: ۱-۱۴
۷. خوشکار، فرزین؛ نخعی، هدی. (۱۴۰۱). "بررسی رابطه اعضای هیئت مدیره و کمیته حسابرسی با عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". **رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری**، ۶(۸۵)، ۸۷۱-۸۸۹.
۸. رهنمای رودپشتی، فریدون؛ زندی، آناهیتا. (۱۴۰۰). "انگیزه های ریسک پذیری و جنسیت مدیران ارشد اجرایی از دیدگاه مدل نمایندگی رفتاری". **مطالعات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، ۱۰(۴۰)، ۵-۲۶.
۹. سعادت، بهزاد؛ عبدی، رسول؛ محمدی، حیدر. (۱۴۰۰). "بررسی ارتباط سوگیری شناختی در رفتار سرمایه گذاران با واسطه نوسانات قیمت سهام". **اقتصاد مالی**، ۱۵(۵۶)، ۳۰۳-۳۲۰.
۱۰. طالب نیا، قدرت الله، شجاع، اسماعیل. (۱۳۹۰)، "رابطه بین نسبت ارزش افزوده بازار (MVA) به سود حسابداری و نسبت ارزش افزوده اقتصادی (EVA) به سود حسابداری در شرکت های پذیرفته شده". **فصلنامه حسابداری مدیریت** (دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات)، ۴(۸)، ۴۷-۶۰.
۱۱. محقق، جواد؛ ضیاچی، اصغر؛ سرگلزایی، مصطفی. (۱۴۰۱). "ارزیابی اثر نوسانات ارزی بر عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". **اقتصاد مالی**، ۱۶(۵۹)، ۱۲۷-۱۵۴.
۱۲. نوروش، ایرج؛ حیدری، مهدی. (۱۴۰۰). "ارزیابی عملکرد مدیریت شرکت های پذیرفته شده در بورس تهران". **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، ۱۳(۴۱)، ۱۷۸-۱۹۶.
13. Anthony, P., Behnoee, B., Hassanpour, M., & Pamucar, D. (2019). "Financial performance evaluation of seven Indian chemical companies. Decision Making": **Applications in Management and Engineering**, 2(2), 81-99.
14. Artikis, P. G., Papanastopoulos, G. A. (2016). "Implications of the cash component of earnings for earnings persistence and stock returns". **The British Accounting Review**, 48(2): 117-133

15. Azzopardi, L. (2021). "Cognitive biases in search: a review and reflection of cognitive biases in Information Retrieval". **Human information interaction and retrieval**, 1(1), 27-37.
16. Berthet, V. (2022). "The impact of cognitive biases on professionals' decision-making: A review of four occupational areas". **Frontiers in Psychology**, 12(3), 4222-439.
17. Bondt, W. F., & Thaler, R. H. (1987). "Further evidence on investor overreaction and stock market seasonality". **The Journal of finance**, 42(3), 557-581.
18. Cantarelli, P., Bellr, N., & Belardinelli, P. (2018). "Prospect theory goes public: Experimental evidence on cognitive biases in public policy and management decisions". **Public Administration Review**, 78(6), 828-840.
19. Chen,m.c., Cheng, Sh., Hwang, Y. (2017), "An Empirical Investigation of the Relationship between Intellectual Capital and Firms' Market Value and Financial Performance" . **Journal of Intellectual Capital**.Vol. 17 No. 1, pp. 159-176.
20. Chin, W. W. (1998). "The partial least squares approach to structural equation modeling". **Modern methods for business research**, 295(2), 295-33.
21. Hawkins, S., Carter, J., Melinek, J., Dror, I., Arden, J. L., Kukucka, J., & Atherton, D. S. (2021). "Cognitive bias in forensic pathology decisions". **Journal of Forensic Sciences**, 66(5), 1751-1757.
22. Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). "A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling". **Journal of the academy of marketing science**, 43(1), 115-135.
23. Hristov, I., Camilli, R., & Mechelli, A. (2022). "Cognitive biases in implementing a performance management system: behavioral strategy for supporting managers' decision-making processes". **Management Research Review**, 45(9), 1110-1136.
24. Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). "Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*": **Journal of the econometric society**, 263-291.

25. Martinelli, A., Grull, J., & Baum, C. (2022). "Attention and interpretation cognitive bias change: A systematic review and meta-analysis of bias modification paradigms". **Behaviour Research and Therapy**, 17(4), 164-180.
26. Nazir, A., Azam, M., & Khalid, M. U. (2021). "Debt financing and firm performance: empirical evidence from the Pakistan Stock Exchange". **Asian Journal of Accounting Research**, 61 (1), 23-48.
27. Nikolaou, I.E.(2019). "A Framework to Explicate the Relationship Between CSER and Financial Performance: an Intellectual Capital-Based Approach and Knowledge-Based View of Firm". **J Knowl Econ** .10, 1427–1446
28. Prasetyo, I., Aliyyah, N., Rusdiyanto, R., Nartasari, D. R., Nugroho, S., Rahmawati, Y., & Rochman, A. S. U. (2021). "Impact financial performance to stock prices: Evidence from Indonesia". **Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues**, 24, 1-11.
29. Rislawati, N., Nardi, N., Rahmah, A. H., & Fitriansyah, F. (2022). "The Impact of Covid-19 on Financial Performance and Share Price on Cigarette Companies Listed on Indonesia Stock Exchange (IDX)" . **International Journal of Quantitative Research and Modeling**, 3(1), 29-36.
30. Strauss, A., & Corbin, J. M. (1997). **Grounded theory in practice**. Sage.
31. Tenenhaus, M., Vinzi, V. E., Chatelin, Y.-M., & Lauro, C. (2005). **PLS path modeling**. "Computational statistics & data analysis", 48(1), 159-205.
32. Wetzels, M., Odekerken-Schröder, G., & Van Oppen, C. (2009). "Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models": **Guidelines and empirical illustration**. **MIS quarterly**, 177-195.

Designing and Validating a Model for Examining the Role of Managers' Cognitive Bias on the Performance of Companies Admitted to the Tehran Stock Exchange

Bahareh Jamshidinavid

Ph.D. Student, Department of Accounting, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

Mehrdad Ghanbari(PhD)¹©

Department of Accounting, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

Babak Jamshidinavid(PhD)

Department of Accounting, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

Keyvan Kakabarai(PhD)

Department of Psychology, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

(Received: January 16, 2023; Accepted: May 29, 2023)

The purpose of this research is to investigate the impact of the cognitive bias of managers. The current research is descriptive and applied-developmental in terms of purpose, and field-based in terms of data collection. The statistical population in the qualitative section includes 11 experts and in the quantitative section it includes managers of stock exchange companies from 2016-2018. The total number of companies based on the received statistics is 105 companies, of which 50 companies were selected by random sampling. The tools of data collection were interviews and questionnaires, and the research data were analyzed using the qualitative data analysis method of foundation and partial least squares. The results of the research showed that the components of intellectual capital, unconscious mental activities, and decision-making styles affect managers' cognitive bias. Also, the components of managers' cognitive bias, primary and secondary cognitive evaluation processes, and negative information bias also affect managers' empowerment. Finally, it was shown that empowering managers leads to performance evaluation.

Keywords: Managers' Cognitive Bias, Performance Evaluation, Tehran Stock Exchange, Mixed Approach.

¹ mehrdadghanbari@gmail.com © (Corresponding Author)